

Penglibatan Aktiviti Kokurikulum Dari Persepsi Pelajar di Politeknik METrO Johor Bahru

Mohd Yusof bin Tawang¹, Mohd Ghadafi bin Shari²,
Mohd Ezry bin Muhammad Rizal Tan³

^{1,2,3}Politeknik METrO Johor Bahru

ABSTRAK

Pendidikan secara tidak formal melalui kokurikulum dan aktiviti di luar kelas merupakan suatu yang penting di Institusi Pengajian Tinggi. Kajian dijalankan adalah mengkaji persepsi pelajar di dalam penglibatan diri dalam aktiviti kokurikulum. Bagi melihat persepsi pelajar di dalam penglibatan aktiviti kokurikulum, kajian terbahagi kepada lima persepsi iaitu Penglibatan, Pelaksanaan, Sahsiah Peribadi, Sikap Pelajar, dan Kepimpinan Pelajar. Soal selidik telah diubahsuai dari kajian lepas yang merangkumi empat maklumat demografi iaitu jantina, umur, bangsa, dan status. Kajian ini telah dibahagikan kepada lima bahagian berdasarkan kepada lima persepsi yang dipilih. Sampel kajian terdiri daripada 101 pelajar Politeknik METrO Johor Bahru (PMJB) yang dipilih secara rawak. Analisa min bagi kajian menggunakan “*Statistics Package of the Social Science*” (SPSS25). Kajian ini mendapati nilai *Alpha Croanbach* untuk kelima-lima persepsi adalah melebihi tanda aras yang telah ditetapkan iaitu 0.6. Skala lima likert digunakan dan dapatan min bagi setiap persepsi kajian mendapati Sahsiah Peribadi (M=4.248), Perlaksanaan (M=4.119), Kepimpinan Pelajar (M=4.093), Sikap Pelajar Ketika Berkumpulan (M=4.040), dan min paling rendah adalah Penglibatan (M=3.968). Kesimpulan, kajian ini telah berjaya mencapai objektif kajian dan implikasi dari kajian ini dapat membantu pihak yang berkaitan di dalam melihat persepsi pelajar semasa melibatkan diri dalam aktiviti kokurikulum.

Kata Kunci: persepsi, penglibatan, kokurikulum, pelajar

1.0 PENGENALAN

Pendidikan adalah sesuatu aspek yang penting dalam membentuk sahsiah, bakat, ilmu pengetahuan, dan pengalaman bagi seseorang insan. Ini dapat meningkatkan kualiti bagi modal insan yang akan mencorak masa depan negara. Pendidikan boleh dibahagikan kepada pendidikan formal dan pendidikan tidak formal. Pendidikan formal adalah bentuk atau format pendidikan yang diperolehi daripada Pembelajaran dan Pengajaran (PdP) di dalam kelas, manakala pendidikan tidak formal adalah pendidikan yang diperolehi daripada aktiviti luar kelas atau kokurikulum. Kamus Dewan (2000) mentafsirkan kokurikulum sebagai sebahagian daripada kurikulum asas yang melibatkan kegiatan atau aktiviti. Menurut Mohd Fazli et.all (2013) menjelaskan kokurikulum menyediakan ilmu pengetahuan berdasarkan pengalaman pembelajaran melalui aktiviti-aktiviti yang dilaksanakan di luar kelas (seperti sukan luaran) atau di dalam kelas (seperti sukan dalaman). Sukan dalaman ialah melakukan aktiviti bersukan di dalam sesuatu bilik seperti e-sukan, catur, dan scramble. Sukan luaran adalah melakukan aktiviti bersukan di atas padang atau dewan sukan tertutup seperti futsal, badminton, berbasikal, bola sepak, dan lain-lain. Selain daripada bersukan, kokurikulum juga berkaitan dengan kelab dan unit beruniform. Ini adalah selari dengan pernyataan yang terkandung dalam Warta Kerajaan bertarikh 31 Disember 1997, Jilid 41 No. 26, Tambahan No. 94, Perundangan A.P.U. (A) 531, Akta Pendidikan 1996, Peraturan-peraturan (Kokurikulum Kebangsaan) telah memberi takrif Kokurikulum iaitu:

*“Kegiatan kokurikulum mengandungi yang berikut: 1. Penyertaan dalam sukan dan permainan
2. Penyertaan dalam persatuan dan kelab 3. Penyertaan dalam pasukan pakaian seragam
4. Lain-lain kegiatan sebagaimana ditentukan oleh Menteri Pendidikan.”*

(Warta Kerajaan bertarikh 31 Disember 1997)

“Kurikulum Kebangsaan ialah suatu program pendidikan yang termasuk kurikulum dan kegiatan kokurikulum yang merangkumi semua pengetahuan, kemahiran, norma, nilai, unsur kebudayaan dan kepercayaan untuk membantu perkembangan seseorang murid dengan sepenuhnya dari segi jasmani, rohani, mental dan emosi serta untuk menanam dan mempertingkatkan nilai moral yang diinginkan dan untuk menyampaikan pengetahuan.”

(Seksyen 18, Akta Pendidikan 1996 - Akta 550)

Penyataan-penyataan dari Warta Kerajaan bertarikh 31 Disember 1997 dan Akta Pendidikan 1996 jelas menggambarkan kesungguhan Malaysia tentang pentingnya kokurikulum, sehingga dijadikan satu peraturan. Penegasan tentang pentingnya kokurikulum untuk dilaksanakan adalah dengan adanya pelaksanaan dan penyelenggaraan yang tersusun dari pihak atau institusi pendidikan. Kegiatan kokurikulum ini juga terdapat peraturan yang perlu dipatuhi oleh pelajar iaitu sukan, persatuan unit beruniform mahupun kelab harus mempunyai perlembagaan sendiri yang telah diluluskan oleh Pentadbir (Ketua Jabatan, Ketua Eksekutif, atau Naib Canselor). Ini adalah selari dengan garis panduan yang terdapat didalam Seksyen 15 dan Seksyen 16 Akta Universiti dan Kolej Universiti 1971 (Akta 30).

Wardatul Aishah dan Nooraini (2014) menjelaskan bahawa gabungan kurikulum dan kokurikulum merupakan satu gabungan intelek dan fizikal yang membantu seseorang pelajar untuk bertindak secara tersusun dan terancang di dalam setiap aktiviti mereka. Pelajar yang unggul terhasil daripada gabungan penilaian kognitif, afektif, dan psikomotor mampu menghasilkan pemimpin dan modal insan yang berkualiti. Ini disokong oleh kenyataan daripada Zainal et.all (2016) menyatakan kokurikulum adalah penting dalam pembangunan dan pembentukan modal insan secara holistik di antara akademik dan sahsiah. Islam meletakkan kepentingan di dalam keseimbangan PdP dan menggalakkan wujudnya kokurikulum sebagai kursus dalam sesebuah program yang ditawarkan. Antara dalil-dalil yang menunjukkan atau menerangkan kepentingan kokurikulum menurut Islam adalah:

Sabda Rasullulah S.A.W yang bermaksud;

“Ajarilah anak-anakmu belajar berenang, memanah, dan perintahkanlah mereka menunggang kuda dengan cara yang baik”

(H.R al-Baihaqi)

Islam juga menggalakkan umatnya untuk berpersatuan dan kelab. Ini sebagai satu bentuk persediaan untuk menghadapi cabaran dan realiti sebenar bermasyarakat. Umar al-Khattab berkata;

“Sesungguhnya Islam itu tidak dapat ditegakkan kecuali dengan jamaah (persatuan), persatuan pula tidak akan ada kecuali dengan adanya pemimpin dan pemimpin tidak akan berbuat apa-apa kecuali dengan ketaatan pengikut.”

Politeknik di Malaysia meletakkan kepentingan di dalam penawaran kokurikulum sebagai satu kursus wajib bagi setiap program yang ditawarkan. Ini adalah selari dengan kehendak agenda Rancangan Malaysia ke-10 dan agenda Pelan Pembangunan Pendidikan Tinggi 2015-2025. Kokurikulum ditawarkan di Politeknik dilaksanakan bagi pelajar Semester 1 (Persatuan Unit Uniform), Semester 2 (Persatuan Unit Uniform atau Sukan), dan Semester 3 (Persatuan Unit Uniform atau Kelab). Setiap pemilihan jenis kursus kokurikulum adalah berdasarkan kehendak

pelajar sendiri. Aktiviti kokurikulum dilaksanakan di Politeknik menerapkan kemahiran generik (afektif dan psikomotor) sebagai satu persiapan pelajar dalam menjadi pekerja yang berpotensi bagi memenuhi keperluan dan kehendak industri.

2.0 LATAR BELAKANG KAJIAN

Tuntutan industri dan agenda-agenda negara dalam melahirkan modal insan yang berkualiti di mana memiliki ilmu pengetahuan, mempunyai keterampilan, kewibawaan diri, dan kebolehan menguruskan masa serta stres. Pelajar yang mempunyai kualiti modal insan seperti ini akan mampu menguasai pelbagai cabaran, persekitaran, dan bijak membuat keputusan. Penglibatan pelajar dalam aktiviti kokurikulum mampu menyumbang kepada pembentukan sahsiah yang cemerlang. Gabungan penglibatan kurikulum dan kokurikulum melahirkan pelajar yang seimbang dari segi jasmani, emosi, intelektual, dan rohani. Penglibatan bermaksud perbuatan dan hal yang melibatkan diri dalam sesuatu perkara atau aktiviti (Mohd Fazli et.al 2013). Rosnida dan Farrah (2016) menjelaskan penglibatan kokurikulum merangkumi projek khidmat masyarakat (CSR), penglibatan dalam persatuan, pembentukan organisasi, aktiviti bersukan, menghadiri program atau pertandingan. Terdapat teori yang berkaitan dengan penglibatan seseorang iaitu Teori Tingkahlaku. Teori Tingkahlaku merupakan satu teori yang berfokuskan kepada sesuatu tingkah laku, faktor penyebab kepada tingkah laku, dan pengalaman seseorang membawa kepada sesuatu perubahan. Selain itu, penyebab penglibatan seseorang juga boleh dikaitkan dengan beberapa teori seperti teori yang berkaitan dengan sahsiah seseorang iaitu Teori Kesedaran Kendiri, Teori Kognitif Sosial Bandura, Teori Goleman, dan Teori Astin (Wardatul Aishah et.al 2018).

Teori Kesedaran Kendiri merupakan satu teori merujuk kepada penghayatan seseorang terhadap diri sendiri, persekitaran, dan pengalaman yang membawa kepada penilaian sendiri dan akhirnya membentuk satu tingkahlaku sama ada tingkahlaku positif atau tingkahlaku negatif. Teori Kognitif Sosial Bandura merupakan teori yang memfokuskan mengenai emosi, tingkahlaku, berdaya saing serta sanggup untuk mengubah nasib, kehidupan, atau kedudukan diri seseorang bagi menjadi satu individu yang lebih baik. Teori Goleman merujuk kepada *Emotional Quotion*, di mana kecergasan emosi (gabungan kecekapan peribadi dan kecekapan sosial) memainkan peranan penting dalam membentuk kehidupan yang sihat, produktif, dan harmoni. Aspek-aspek yang diterapkan dalam Teori Goleman adalah seperti perasaan empati, kawalan emosi, gerak balas dengan emosi dan bertingkah laku dengan tingkah laku yang baik apabila berhadapan dengan kesukaran. Teori Astin adalah teori yang mencadangkan penglibatan seseorang dalam aktiviti-aktiviti boleh membentuk seseorang ke arah positif. Teori Astin menyatakan bahawa terdapat lima elemen dalam penentuan penglibatan individu dalam sesuatu aktiviti. Elemen pertama ialah penglibatan tenaga fizikal dan psikologi. Elemen kedua ialah kekerapan waktu penglibatan. Elemen ketiga ialah penglibatan melibatkan bentuk kualitatif dan kuantitatif. Elemen keempat ialah penglibatan individu berkait rapat dengan kursus program. Elemen kelima ialah penglibatan individu berkait rapat dengan kapasiti polisi dan amalan sistem pendidikan.

Kesemua Teori Kesedaran Kendiri, Teori Kognitif Sosial Bandura, Teori Goleman, dan Teori Astin adalah berkaitan dengan pembentukan kognitif, afektif, dan psikomotor. Menurut Wardatul Aishah et.al (2016), penglibatan pelajar di dalam aktiviti kokurikulum membantu pelajar dalam membentuk sahsiah mereka dari aspek pemikiran, emosi dan fizikal. Gabungan kurikulum dan kokurikulum dilihat dapat melahirkan seseorang modal insan yang berkualiti. Kokurikulum adalah penting seiring dengan kurikulum yang memerlukan penglibatan dan komitmen pelajar. Namun, pelajar sering dibebani atau terbatas dengan alasan berkaitan tugas kursus, penyediaan pembentangan, dan penggantian kelas. Ini membawa kepada, sekiranya tidak diwajibkan kokurikulum, pelajar lebih cenderung untuk tidak melibatkan diri dalam bersukan, kelab, atau unit beruniform disebabkan oleh persepsi pelajar, sendiri, infrastruktur, dan pengurusan masa (Rosnida dan Farrah 2016). Penglibatan pelajar secara aktif dalam aktiviti kokurikulum kadangkala turut

mengganggu pembelajaran formal. Selain itu, latihan-latihan yang diadakan memerlukan peruntukkan masa daripada para pelajar. Ketidakhadiran ke kuliah menyebabkan pelajar akan ketinggalan topik dalam kursus yang diajar secara formal. Aduan turut diterima daripada pensyarah-pensyarah kursus mengenai ketidakhadiran pelajar. Terdapat juga pihak-pihak yang tidak terlibat dalam aktiviti kokurikulum merasakan bahawa aktiviti kokurikulum hanya membuang masa, memerlukan peruntukkan kewangan dan komitmen yang tinggi.

3.0 OBJEKTIF KAJIAN

Berdasarkan latar belakang kajian, kajian ini bertujuan untuk melihat persepsi pelajar Politeknik METrO Johor Bahru di dalam penglibatan aktiviti kokurikulum. Persepsi pelajar dari aspek sahsiah peribadi, pelaksanaan, kepimpinan pelajar, sikap pelajar ketika berkumpul, dan penglibatan dikaji oleh pengkaji bagi mencapai objektif kajian.

4.0 METODOLOGI

Kajian adalah kuantitatif dan menggunakan analisa deskriptif. Kajian dijalankan adalah berbentuk kajian tinjauan. Sampel kajian adalah 101 responden dipilih secara rawak berkelompok di PMJB. Menurut Dane (1990, dalam Chua, 2006:109), bilangan sampel 100 responden untuk sesebuah kajian tinjauan yang dijalankan ke atas sebuah populasi adalah mencukupi. Instrumen soal selidik dan diubahsuai daripada kajian (Nor Hidayah dan Yusmaria 2014). Soal selidik terdiri daripada dua bahagian iaitu Bahagian A dan Bahagian B. Bahagian A merangkumi empat maklumat demografi iaitu jantina, umur, bangsa, dan status. Bahagian B terdiri daripada 25 soalan item bertujuan melihat persepsi pelajar PMJB dalam melibatkan diri dalam aktiviti kokurikulum. 25 item ini dibahagikan kepada lima dimensi iaitu “Penglibatan Pelajar Terhadap Aktiviti (empat item)”, “Pelaksanaan Aktiviti Kokurikulum (empat item)”, “Sahsiah dan Peribadi Pelajar (empat item)”, “Sikap Pelajar dalam Kerja Berpasukan (enam item), dan “Kepimpinan Pelajar (tujuh item)”. Setiap soalan dibina menggunakan penilaian pengukuran lima Skala Likert yang diperkenalkan oleh Rensis Likert (Sekaran 2006). Skala likert bagi Bahagian B mengandungi pilihan jawapan dari “Amat Tidak Bersetuju” sehingga “Amat Sangat Bersetuju”. Ujian *reliability analysis* dilakukan menilai tahap reliabiliti kajian. Jadual 1 menunjukkan dapatan dari ujian *reliability analysis*.

Jadual 1: Ujian *Reliability Analysis* bagi setiap dimensi Bahagian B

DIMENSI FAKTOR	JUMLAH ITEM SOALAN	RELIABILITI
Penglibatan	4	0.707
Pelaksanaan	4	0.850
Sahsiah dan Peribadi	4	0.921
Sikap Dalam Berpasukan	6	0.807
Kepimpinan	7	0.864
Reliabiliti bagi keseluruhan faktor	25	0.925

Dapatan ujian *reliability analysis* menunjukkan *Alpha Croanbach* kesemua dimensi adalah melebihi 0.6. Ini bermaksud soalan-soalan yang dikemukakan terbukti kesahihan dan mudah difahami oleh responden. Secara keseluruhannya, analisis data menggunakan analisis deskriptif bagi mencari min. Analisa min bagi kajian menggunakan “*Statistics Package of the Social Science*” (SPSS25). Jadual 2 digunakan bagi mentafsir nilai min berdasarkan skala likert sebagai menjawab setiap persoalan kajian yang telah diadaptasi daripada Wiersma (1995).

Jadual 2: Tafsiran Nilai Min Mengikut Wiersma (1995)

JULAT MIN	TAHAP KEKUATAN
1.00 – 2.33	Rendah
2.34 – 3.67	Sederhana
3.68 – 5.00	Tinggi

5.0 DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Jadual 3: Demografi Responden

No.	Demografi	Pengelasan	Kekerapan	Peratusan (%)
01	Jantina	Lelaki	22	21.8
		Perempuan	79	78.2
02	Umur	17 – 18 tahun	12	11.9
		19 – 20 tahun	76	75.2
		21 - 22 tahun	12	11.9
		>23 tahun	1	1
03	Bangsa	Melayu	94	93.1
		Cina	2	2
		India	5	5
04	Status	Bujang	100	99
		Berkahwin	0	0
		Bercerai	1	1

Responden kajian terdiri daripada 22 pelajar lelaki (21.8%) dan 79 pelajar perempuan (78.2%). Bagi kategori umur, sebahagian besar pelajar berusia dalam lingkungan 19 hingga 20 tahun dengan 76 orang (75.2%), 12 orang di kalangan usia 17 hingga 18 tahun dan 21 hingga 22 tahun (11.9%) dan selebihnya 1 orang (1%) berusia melebihi 23 tahun. Responden berbangsa Melayu melibatkan 94 pelajar (93.1%), diikuti 5 orang berbangsa India (5%), dan 2 orang (2%) bagi bangsa Cina. Sebahagian responden adalah berstatus bujang iaitu 100 orang (99%) dan 1 orang (1%) dengan status bercerai.

Jadual 4: Penglibatan Pelajar Terhadap Aktiviti Kokurikulum

PENGLIBATAN PELAJAR	
PENYATAAN	MIN
Saya selalu menyertai aktiviti sukan dan bukan sukan yang dianjurkan oleh PMJB	3.5149
Saya menyertai aktiviti PMJB dengan rela hati dan kerana minat	3.9505
Aktiviti sukan dan bukan sukan mampu menyemai nilai dan etika positif terhadap diri saya	4.2475
Minat, bakat serta kemahiran yang saya ada dapat disalurkan melalui aktiviti kokurikulum	4.1584

Berdasarkan dapatan kajian daripada Jadual 4 menunjukkan tiga pernyataan item mencatatkan min yang tinggi, manakala satu pernyataan item mencatatkan min yang sederhana bagi persepsi pelajar PMJB berdasarkan penglibatan pelajar terhadap aktiviti kokurikulum. Pernyataan yang mencatatkan min tertinggi adalah “Aktiviti sukan dan bukan sukan mampu menyemai nilai dan etika positif terhadap diri saya” (Min = 4.2475). Syaza dan Asmawati (2016) menyatakan melalui aktiviti kokurikulum yang berkesan dapat menyemaikan etika positif dalam kalangan generasi muda seperti perasaan muhibbah, integrasi nasional, perpaduan, dan nilai-nilai murni yang berkualiti. Min kedua mencatatkan nilai min yang tinggi adalah pernyataan “Minat, bakat serta kemahiran yang saya ada dapat disalurkan melalui aktiviti kokurikulum” (Min = 4.1584). Ini adalah kerana kokurikulum menyediakan pembangunan pengetahuan dan pengalaman untuk pembentukan dan perkembangan mental, minat, bakat, jasmani, rohani dan nilai-nilai estetika serta sosial yang positif. Antaranya, adalah bakat dan kemahiran sebagai seorang pemimpin. Aspek kemahiran kepimpinan meliputi kemahiran mengenalpasti dan menyelesaikan masalah, refleksi

dari masalah yang dihadapi, konfrontasi, mentafsir, memberi maklumat, menghurai, mengamalkan dan mengawal tingkah laku, kemahiran mendengar, memberi perhatian, memberi penjelasan, membuat rumusan dan hubungan manusia (Faizullah 2014).

Jadual 5: Pelaksanaan Aktiviti Kokurikulum

PELAKSANAAN AKTIVITI	
PENYATAAN	MIN
Program seperti ceramah motivasi dan kerohanian mampu menjadikan saya seorang yang mempunyai keseimbangan rohani (sifat kejiwaan dan kebatinan yang baik)	3.9802
Aktiviti kelab dan persatuan mampu memberi kecerdasan jasmani serta fizikal terhadap diri saya	4.1188
Mampu membina emosi yang positif melalui semangat bekerjasama dalam pasukan	4.1980
Pengalaman yang saya lalui mampu menjadikan saya bersikap progresif dan berdaya saing	4.1782

Jadual 5 menunjukkan persepsi pelajar berdasarkan kepada pelaksanaan aktiviti kokurikulum. Dapatan menunjukkan keempat-empat pernyataan item menunjukkan nilai min yang tinggi. Pelaksanaan aktiviti yang baik dan tersusun mampu memberi impak yang positif terhadap pembangunan pelajar terutamanya kemahiran insaniah. Faizullah (2014) menjelaskan bahawa kokurikulum yang dibangunkan di peringkat pengajian tinggi mampu meningkatkan kemahiran insaniah individu seperti kemahiran memimpin, kemahiran berkomunikasi, dan kemahiran menyelesaikan masalah. Ini dapat dilihat dalam pernyataan “Mampu membina emosi yang positif melalui semangat bekerjasama dalam pasukan” (Min=4.1980), di mana memperlihatkan kokurikulum memberikan impak baik kepada pelajar dalam bermasyarakat di samping mengasah bakat kemahiran sebagai seorang pemimpin. Pengalaman yang diperolehi daripada pelaksanaan aktiviti kokurikulum, menjadi wadah kepada pembentukan pelajar yang berketerampilan dari segi penampilan diri, bekerja dalam kumpulan, kepimpinan, komunikasi, dan berdaya saing dalam menghadapi sesuatu situasi (Ahmad dan Hisham 2009).

Jadual 6: Sahsiah dan Peribadi Pelajar

SAHSIAH DAN PERIBADI	
PENYATAAN	MIN
Mampu meningkatkan disiplin diri serta membentuk akhlak mulia	4.2970
Mampu menjadikan anggota badan saya sihat dan cerdas	4.2673
Berupaya memperkembangkan kecerdasan emosi saya ke tahap yang lebih matang	4.1980
Mampu memberi tumpuan kepada daya berfikir secara kritis dan kreatif	4.2277

Bagi persepsi pelajar berdasarkan kepada sahsiah dan peribadi pelajar, kesemua pernyataan item menunjukkan min yang tinggi. Sahsiah pelajar yang berkualiti merupakan aset penting bagi sesebuah negara. Dalam Falsafah Pendidikan Kebangsaan, kokurikulum dilihat sebagai salah satu yang dapat melahirkan individu yang seimbang daripada segi jasmani, emosi, rohani, intelek, dan sahsiah. Kokurikulum mampu meningkatkan *Emotional Quotion* (EQ) bagi pelajar melalui peningkatan afektif dan psikomotor. Ismail (1999) menyatakan bahawa EQ adalah suatu yang penting dalam menentukan kejayaan individu dalam pekerjaan dan kehidupan terutamanya bermasyarakat. Konsep *Multiple Intelligence* mengikut penjelasan Gardner (1982) menyatakan kokurikulum adalah pelengkap kepada kurikulum bagi melengkapkan seseorang kepada kecerdasan linguistik, kecerdasan matematik-logik, kecerdasan ruang, kecerdasan muzik, kecerdasan kinestetik-fizikal, kecerdasan interpersonal dan intrapersonal. Oleh itu, setiap pernyataan di Jadual 6 mencatatkan nilai min yang tinggi dan melebihi nilai 4.0. Pelajar PMJB sedar bahawa kokurikulum dapat meningkatkan kualiti sahsiah dan peribadi pelajar.

Jadual 7: Sikap Pelajar dalam Kerja Berkumpulan/Pasukan

SIKAP PELAJAR DALAM KERJA BERKUMPULAN/PASUKAN	
PENYATAAN	MIN
Mampu berbincang secara terbuka dengan ahli kumpulan	4.0297
Mampu berinteraksi dengan ahli kumpulan dengan baik	4.0099
Melihat kepelbagaian kekuatan dalam kalangan ahli kumpulan sebagai kekuatan diri	4.0396
Mampu memimpin kumpulan jika diperlukan	3.7624
Mampu menjadikan matlamat kumpulan sebagai matlamat diri	3.9802
Rasa bangga jika ahli kumpulan mencapai kejayaan	4.4158

Jadual 7 menunjukkan nilai min bagi kesemua pernyataan mencatatkan nilai yang tinggi. PMJB bukan hanya melahirkan modal insan yang berpengetahuan, tetapi juga melahirkan pelajar yang mempunyai ciri-ciri insaniah yang berkualiti terutamanya kemahiran berkumpulan atau berpasukan. Kemahiran ini amat diperlukan bagi mengisi sektor pekerjaan dan menghasilkan pemimpin yang akan menerajui kemajuan dan pembangunan negara. Zaid et.all (2008) mendapati sektor pekerjaan dan majikan kini memerlukan pelajar yang mempunyai kemahiran insaniah dalam kemahiran kerja berpasukan. Kemahiran berpasukan adalah dua atau lebih individu dalam sesuatu kumpulan atau organisasi yang menjalankan atau melaksanakan tugas secara bergandingan bahu antara satu sama lain dan bergabung bagi mencapai matlamat atau objektif kumpulan. Menurut Rosli et.all (2011) menerangkan ahli kumpulan akan berinteraksi rapat, berkongsi maklumat, memikul tanggungjawab bersama, dan membuat keputusan bersama bagi melaksanakan tugas yang telah ditetapkan. Namun begitu, terdapat pelajar tidak mempunyai keyakinan untuk memimpin kumpulan apabila diperlukan. Ini dapat dilihat melalui pernyataan “Mampu memimpin kumpulan jika diperlukan” yang mencatatkan nilai min terendah (min = 3.7624) pada Jadual 7.

Jadual 8: Kepimpinan Pelajar

KEPIMPINAN PELAJAR	
PENYATAAN	MIN
Mampu menilai dan menerima pendapat orang lain	4.1089
Mampu menentukan perkara mana yang utama	4.0792
Sentiasa melakukan yang terbaik untuk menyelesaikan tugas dan tanggungjawab	4.1485
Mampu menilai kekuatan dan kelemahan diri	4.0594
Berupaya menilai kesan daripada setiap tindakan dan keputusan yang dibuat	4.0990
Mempunyai kemahiran mengawal tekanan dengan baik	4.0297
Boleh bertoleransi dengan ahli kumpulan yang berbeza pandangan	4.1287

Keseluruhan pernyataan dalam Jadual 8 mencatatkan nilai min yang tinggi. Jika merujuk kepada Jadual 7, terdapat pelajar yang kurang keyakinan untuk memimpin kumpulan jika diperlukan. Ini kerana menjadi pemimpin adalah seseorang yang mampu mempengaruhi dan memimpin individu yang lain bagi mencapai apa yang telah ditetapkan dengan jayanya. Pelajar PMJB sedar bahawa penglibatan kokurikulum dapat mengasah bakat dan kemahiran insaniah seseorang untuk menjadi seorang pemimpin. Nilai-nilai kemahiran kepimpinan melalui pernyataan-pernyataan di Jadual 8 dapat diperolehi melalui penglibatan pelajar di dalam kokurikulum. Pembangunan kemahiran insaniah kepimpinan dalam kokurikulum mampu membentuk kemahiran berkomunikasi berkesan, seorang yang berkredibiliti, berkarisma, dan mempunyai keterampilan diri yang unggul. Kemahiran kepimpinan perlu dipelajari, dilatih, dan dipertingkatkan dari semasa ke semasa melalui penglibatan pelajar dalam kokurikulum. Berdasarkan kepentingan kemahiran insaniah kepimpinan, maka wajarlah pelajar PMJB mengambil inisiatif untuk memajukan diri dengan menanam kesedaran di samping berusaha menguasai pelbagai kemahiran lain melalui aktiviti kokurikulum.

Keseluruhannya, dapatan min bagi setiap persepsi kajian mendapati Sahsiah Peribadi (M=4.248), Perlaksanaan (M=4.119), Kepimpinan Pelajar (M=4.093), Sikap Pelajar Ketika

Berkumpulan ($M=4.040$), dan min paling rendah adalah Penglibatan ($M=3.968$). Persepsi pelajar PMJB berdasarkan penglibatan dilihat yang terendah kerana masih terdapat segelintir pelajar yang enggan melibatkan diri dalam kokurikulum. Ini berkemungkinan disebabkan pelajar banyak menghabiskan masa bagi perkara yang lain dan menyiapkan tugas pensyarah. Selain itu, kursus kokurikulum tidak meliputi keseluruhan semester dan di PMJB hanya menawarkan kepada pelajar semester 2 (kokurikulum sukan) dan semester 3 (kelab) sahaja.

6.0 KESIMPULAN

Dalam menghasilkan modal insan yang berkualiti, kokurikulum hendaklah diberikan penumpuan seiring dengan kurikulum. Ini adalah kerana, kurikulum dilihat hanya menekankan aspek kognitif dan membentuk *Intelligent Quotion* (IQ) sahaja. Dengan adanya kokurikulum dalam sistem PdP di politeknik, pelajar dapat memahirkan diri dalam pelbagai kemahiran dan meningkatkan kualiti IQ dan EQ pelajar. Di samping itu, sistem pendidikan dapat mendidik pelajar bagi melahirkan pelajar yang unggul dari aspek kognitif, afektif, dan psikomotor. Melalui kajian yang dijalankan, pengkaji mendapati responden pelajar PMJB banyak memberikan jawapan yang positif terhadap penglibatan kokurikulum. Ini bermakna, persepsi pelajar PMJB terhadap penglibatan kokurikulum di PMJB banyak memberi kesan positif dan impak yang berguna bagi pembangunan diri mereka. Diharapkan, dengan hasil kajian ini dapat membantu pihak yang berkaitan dalam melihat pentingnya kokurikulum di dalam PdP, di samping membantu pengkaji akan datang dalam menjalankan kajian berkaitan penglibatan kokurikulum. Pengkaji juga mencadangkan agar satu kajian dilakukan oleh pengkaji akan datang bagi melihat punca atau faktor penyebab kepada ketidakpenglibatan pelajar di dalam kokurikulum, terutamanya semasa sesi semester yang tiada penawaran kursus kokurikulum. Secara keseluruhannya, objektif kajian telah berjaya dicapai.

DAFTAR PUSTAKA

- Akta Pendidikan 1996 (Akta 550).
- Akta Universiti dan Kolej Universiti 1971 (Akta 30).
- Warta Kerajaan bertarikh 31 Disember 1997.

RUJUKAN

- Ahmad Bin Esa dan Hisham Bin Jamaludin (2009), "*Peranan Kokurikulum di Universiti Dalam Membentuk Keterampilan Mahasiswa*", Fakulti Pendidikan Teknikal, UTHM, http://eprints.uthm.edu.my/id/eprint/292/1/ahmad_esa.ICTLHE.pdf
- Mohd Faizullah Bin Mohamed (2014), "*Penerapan Kemahiran Insaniah Dalam Konteks Membina Insan Berkepimpinan di Kalangan Pelajar Melalui Aktiviti Kokurikulum di Universiti*", <https://www.researchgate.net/publication/269405582>
- Mohd Fazli Hasan, Suhaida Abdul Kadir, dan Soaib Asimiran (2013), "*Hubungan Persekitaran Sekolah dengan Penglibatan Pelajar dalam Aktiviti Kokurikulum di Sekolah Menengah*", Jurnal Pendidikan Malaysia.
- Mohamad Zaid Mustafa, Ali Suradin, Badaruddin Ibrahim, Sufian Mastor, Kahirol Mohd Salleh, Ahmad Rizal Madar dan Nor Lisa Sulaiman (2008), "*Penguasaan Kemahiran Berpasukan Menerusi Penyertaan di Dalam Kokurikulum: Satu Tinjauan di Universiti Tun Hussein Onn Malaysia*", Persidangan Pembangunan Pelajar Peringkat Kebangsaan 2008.
- Nor Hidayah Binti Ahmad Damanhuri dan Yusmaria Binti Mohd Yusoff (2014), "*Persepsi Pelajar Terhadap Penglibatan Aktiviti Kokurikulum di Kolej Komuniti Hulu Langat*", Kolokium Penyelidikan dan Inovasi Wilayah Selangor 2014.
- Rosnida Othman dan Nur Farrah Azwa Jasni (2016), "*Faktor Yang Mempengaruhi Penglibatan Pelajar Dalam Aktiviti Kokurikulum di Politeknik Tuanku Sultanah Bahiyah*", Politeknik and Kolej Komuniti Journal of Social Sciences and Humanities.
- Rosli Saadan, Mohamad Bokhari, Aziz Yahya, Muhd Akmal Noor Rajikon, Syed Najmuddin Syed Hassan, dan Asiah Mohd Pilus (2011), "*Keberkesanan Kursus Kokurikulum Berkredit Dalam Memperkasakan Kemahiran Insaniah Dalam Kalangan Pelajar Institusi Pengajian Tinggi Awam*", Journal of Human Capital Development.
- Syaza Binti Mohd Sabri dan Asmawati Binti Suhid (2016), "*Kegiatan Ko-Kurikulum Di Sekolah Dan Kesannya Kepada Pembentukan Akhlak Murid*", Journal of Islamic and Arabic Education 8.
- Tuan Ismail Tuan Soh (1999), "*Kokurikulum dari Perspektif Falsafah Pendidikan Negara*", Prosiding Isu-Isu Pendidikan Negara.
- Uma Sekaran (2006), "*Research Methods For Business: A Skill Building Approach, 4th Edition*", Wiley India Pvt. Limited.
- Wardatul Aishah & Nooraini Othman (2014), "*Kesedaran Kendiri Terhadap Aktiviti Kokurikulum dan Keberkesanannya Kepada Remaja*", eProceeding of the Social Sciences Research ICSSR 2014.
- Wardatul Aishah Binti Musa, Nooraini Binti Othman, Siti Shariah Shaari, dan Mohd Nasrul Hakim Bin Jalaludin (2016), "*Hubungan Antara Kesedaran Kendiri Dengan Teori Kognitif Sosial, Teori Goleman dan Teori Astin*", Journal of Global Business and Social Entrepreneurship (GBSE).
- Wardatul Aishah Musa, Nooraini Othman, Yuniza Abdul Latif, Siti Shariyah Shaari, Wan Nor Hana Wan Ismail, dan Siti Fadhillah Ismail (2018), "*Kokurikulum dan Sahsiah Pelajar:*

Peranan dan Hubungan Antara Keduanya” International Journal of Education, Psychology and Counseling.

Wiersma W (1995), “*Research Methods in Education: An Introduction*”, Boston: Allyn and Bacon

Zainal Ariffin Zainuddin, Yaakob Daud, dan Saiful Azmi Mohd Nor (2016), “*Pengurusan Kokurikulum dan Tahap Penglibatan Pelajar Dalam Aktiviti Kokurikulum di Sekolah Menengah Kebangsaan Daerah Kuala Terengganu*”, International Seminar on Generating Knowledge Through Research, UUM-UMSIDA.